

לחמץ גמור, ולאפותו אינו יכול כיון שהוא אסור באכילה ואינו נחשב לצורך יום טוב (מג"א תבב, א, לדעת הטור שם, שאין איסור 'בל יראה' בחמץ נוקשה, וראה משנ"ב תמו, ו, מחלוקת האם מותר לשרוף חמץ ביום טוב כדי שלא יעבור עליו ב'בל יראה').

וְהָאֵכָלִי בְּאַרְבָּעִים אֶתָּאן לְרַבִּי מֵאִיר, שאילו רבי יהודה פטר את האוכל שיאור (מהרש"ל, ע"פ גמ' להלן ע"ב).

שְׁמַעְיִין לִיה לְרַבִּי מֵאִיר נִקְשָׁה בְּעֵינֶיהָ בְּלֹא וְכו'. וכפי שנלמד מהריבוי של המילה 'כל' בפסוק 'כל מחמצת לא תאכלו' (רש"י ד"ה שיאור), שלדעת רבי מאיר המילה 'כל' מרבה את כל סוגי החמץ שאינו גמור בין נוקשה ובין תערובת (בעל המאור). ויש מפרשים, שרבי מאיר דורש את איסור נוקשה מ'מחמצת' (כתוב שם [לראב"ד]), שהוא מפרש ש'מחמצת' משמע חמץ נוקשה (עמודי אור כד, ו, מובא בדבר שמואל).

עַל חֻמֵּין דָּגָן גָּמוֹר עָנוּשׁ כֶּתֶר. זהו דבר פשוט המפורש בפסוק, ולא כתבה זאת הברייתא אלא להשמיענו שרק בזמן שענוש כרת על חמץ דגן גמור, היינו בתוך הפסח, עובר על עירובו בלאו, אבל כאשר אינו ענוש כרת, היינו בערב פסח [או בחמץ שעבר עליו הפסח, לסוברים שאיסורו מהתורה], אינו עובר על עירובו בלאו. עוד יש לפרש, שכוונת הברייתא היא שאיסור הלאו שיש בעירובו הוא רק בדבר שיש בו כרת, והיינו על אכילתו, אבל אין בו איסור 'בל יראה' [לדעת הסוברים כן, ראה בביאורנו לעיל (מב, א ד"ה משנה) [צ"ח]].

כִּי כָל אֶכָל חֻמֵּין וְנִכְרְתָה עַל חֻמֵּין דָּגָן גָּמוֹר עָנוּשׁ כֶּתֶר וְכו'. שמישנוי הלשונות בפסוקים, שלפעמים כתוב 'מחמצת' ולפעמים כתוב 'חמץ', למדנו שאין כרת אלא על חמץ דגן גמור (כתוב שם [לראב"ד]).

אֵין לִי אֶלָּא שְׁנֵתַחֲמִין מֵאֲלִיּוֹ, מִחֻמַּת דָּבָר אַחֵר מִזֵּיין. חמץ שנתחמץ בלא תוספת שום דבר אחר, נחשב לחמץ שנתחמץ מאליה, ואילו חמץ שנתחמץ על ידי תוספת דבר נוסף, כגון שיאור, נחשב לחמץ שנתחמץ מחמת דבר אחר (ראה רבנו תנאל; ראב"ה פסחים תעט, פ"י ראשון). ויש מפרשים, שגם חמץ שנתחמץ על ידי שיאור נחשב לחמץ שנתחמץ מאליה, שהשיאור הוא ממין דגן, ואילו חמץ שנתחמץ על ידי דבר שאינו דגן, כגון שמרי יין, נחשב לחמץ שנתחמץ מחמת דבר אחר (תוס' לעיל כח, ב ד"ה מחמת).

הַשֹּׁהַ הַכְּתוּב אֵשָׁה לְאִישׁ לְכָל עוֹנֵשִׁין שְׁבִיתוֹרָה, ומכאן יש ללמוד שנשים מזהירות על איסורי לאוין, שהרי עונשם מלקות (רש"י). אבל באיסורי תורה שאין עליהם עונש מלקות, כגון לאו שאין בו מעשה, אין נשים מזהירות (ראה פ"ג פתיחה כללת לאור"ח ב, יד, ע"פ רש"י; וראה רש"י תמורה ב, ב ד"ה ומשני). ויש סוברים, שנשים מזהירות גם באיסורי תורה שאין עליהם עונש מלקות (פמ"ג שם, ע"פ משמעות הרמב"ם ע"ז יב, ג; עצמות יוסף קידושין לד, א, בדעת רש"י ותוס' שם). ובלאו של 'בל יראה' נשים מזהירות, והוא הדין שמוזהרות על מצות 'תשבית' (ראה שאת אריה פב).

סִקְתָּה - מין חומר שאינו ידוע לנו מהו (רש"י). ויש מפרשים, שמן אפרסמון (ראה רש"י מנחות פו, א ושבת סב, א ד"ה פליטון; רבינו גרשום מנחות שם).

מֵאֵן תִּנָּא דְחֻמֵּין דָּגָן גָּמוֹר וְכו'. ראה בביאורנו לעיל (מב, א ד"ה משנה) מחלוקת ראשונים האם הנדון בחמץ נוקשה ותערובת חמץ הוא רק לענין איסור אכילה או גם לענין איסור 'בל יראה'.

עַל יְדֵי תַעֲרֻבוֹת - שאינו בעין ונימוח (רש"י), שאז אין מהחמץ בתערובת אלא 'טעמו ולא ממשו', ואינו לוקה על אכילתו לחכמים, משום שלדעתם 'טעם כעיקר' אינו מהתורה (רש"י להלן מה, א), שאילו לא היה נימוח והיה בתערובת 'טעמו וממשו' של החמץ, היו לוקים עליו לדעת כולם, ככל האיסורים שבתורה שלוקים עליהם בתערובת [בהתאם לדנים שיתבאר בסוגיות להלן] (פני יהושע).

וְנוֹקְשָׁה בְּעֵינֶיהָ - שאינו ראוי לאכילה (רש"י), אלא על ידי הדחק (מג"א תבב, א ושע"צ צ"ש, יג), כגון שיאור, שאינו ראוי לאכילה הואיל והחמץ קצת ולא נגמר חימוצו (רש"י ד"ה שיאור), או כגון עיסה הנילושה במי פירות, שאינה מחמיצה כראוי (רש"י לעיל לו, א) אף שהיא ראויה לאכילה (ראה שער המלך חמץ ומצה ד, ח ומקור חיים תסב, א). כלומר, שישנם שני אופנים של חמץ נוקשה, או שאינו ראוי לאכילה, או שלא נגמר חימוצו (ריטב"א), והאיסור בשניהם נלמד ממה שנאמר 'כי כל אוכל חמץ, לרבות כל' חמץ אף שאינו חמץ גמור (קהלות יעקב לו).

ונוקשה שאינו ראוי לאכילה, היינו באופן שמעולם לא היה ראוי לאכילה, שאילו חמץ שהיה ראוי לאכילה בתחילתו, לא פוקע איסורו עד שיפסל מאכילת כלב (מג"א שם). ואין באכילת חמץ נוקשה שאינו ראוי לאכילה היתר של 'אכילה שלא כדרך' [שנתבאר לעיל (כד, ב)], כיון שאין דרך אכילה טובה יותר למאכל זה, בניגוד לאוכל חלב חי שהדרך הוא לאוכלו מבושל, או לנבילה סרוחה שהדרך הוא לאוכלו קודם שתסרח (מקור חיים [לר"י מליסא] תמב ביאורים ב).

רַבִּי מֵאִיר הָיָא וְכו'. 'שיאור' הוא בצק שהתחיל להחמץ [בשונה מ'שאור' שהוא חמץ שהחמץ הרבה ומחמצים בו עיסות אחרות], ונחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בשני דברים: [א] במציאות של תהליך החימוץ, שלרבי מאיר מאז שהכסיפו פני הבצק נחשב שיאור, ולאחר שהתחיל להיסדק נחשב כבר חמץ גמור, ואילו לרבי יהודה רק לאחר שהתחיל להיסדק נחשב שיאור, ורק לאחר שהתערבו הסדקים זה בזה נחשב חמץ גמור. [ב] עוד נחלקו בדיון שיאור, שלרבי מאיר חייב עליו מלקות, ולרבי יהודה פטור (כמבואר בגמ' להלן ובדף מח, ב. וראה הרחבה בביאורנו להלן מח, ב).

שִׁיאור יִשְׂרָף, שהוא חמץ נוקשה האסור בהנאה (רש"י), ועוברים עליו ב'בל יראה' ו'בל ימצא' (ראה רש"י במשנה לעיל מב, א). ויש שכתבו, שהצרכי חכמים לשורפו למרות שאינו עובר עליו ב'בל יראה', שמא יבוא לאוכלו (תוס' לעיל ב, א ד"ה אור). ויש שכתב, שמדובר כאן ביום טוב, ואם לא ישרפו יחמץ השיאור ויהפוך